

(incl. de huidige uitbesteding). Brengen we de huisvestingskosten in rekening, dan zijn deze bedragen resp. 147, 102 en 31 miljoen gulden.

Budgettaire besparing

Alvorens wordt besloten, dat het Kadaster voor een bepaald volume moet worden geprivatiseerd, dient uiteraard de vraag te worden beantwoord of er bij uitbesteding aan het particuliere bedrijfsleven een budgettaire besparing zal plaatsvinden. Of het inderdaad goedkoper is kan ik moeilijk beoordelen. Enerzijds omdat het bedrijfseconomisch denken binnen de rijksoverheid slecht ontwikkeld is, anderzijds omdat ik niet weet welke prijs het bedrijfsleven vraagt.

Kijken we naar de dagtarieven van een kadastrale meetploeg (f 1 500,—) en een kadastrale tekenaar (f 500,—), dan zijn die ongeveer hetzelfde als in de particuliere sector. Daarmede is nog geen bedrijfseconomische vergelijking tot stand gekomen, want dan spelen ook andere factoren, zoals produktiviteit en kwaliteit, een rol.

In een lezing voor de NVG in 1972 hield de heer *Brand* (van Bosboom en Hegener) een betoog [17], waarin hij stelde dat de opzet van de overheidsadministratie en -boekhouding (nl. de middelenbegroting) het moeilijk maakte om te komen tot een kostenberekening per uitgeoefende functie. Tien jaar later, in de Prestatiebegroting van VROM 1982 [18], lees ik dat „het voornemen om bedrijfseconomische kosten bij de presentatiegegevens te leveren slechts zeer ten dele is gerealiseerd”. Slechts bij het Kadaster is dit enigszins gelukt, zij het dat „het nog niet mogelijk is gebleken om de getaxeerde kosten op een verantwoorde wijze toe te rekenen aan de afzonderlijke prestaties”. Volgens mij gaat het echter steeds beter, en ik hoop dat de gedachten van de Commissie Zelfbeheer [5] nog een extra zet in de goede richting geven.

Liever: staatsbedrijf

Tot nu toe hebben wij gesproken over privatisering in de vorm van uitbesteding van landmeetkundige en kartografische werkzaamheden. Dit kwam doordat het privatiseringsonderzoek bij het Kadaster tot deze privatiseringsvariant beperkt is geworden.

De opdracht gaat mij persoonlijk eigenlijk niet ver genoeg. Ik weet wel, dat in de kamerstukken een bepaalde voorkeur voor privatiseringsvarianten wordt uitgesproken, maar voor een grote uitvoerende dienst als het Kadaster, met een takenpakket dat politiek gezien niet tot de meest gevoelige behoort, en die bovendien vrijwel kostendekkend werkt, ligt het veel meer voor de hand om te denken aan privatisering in de vorm van een verzelfstandiging tot een staatsbedrijf. Staatsbedrijven worden bij aparte wet ingesteld krachtens artikel 88 van de Comptabiliteitswet. Dit artikel luidt:

„Lid 1. Bij de wet kunnen onderdelen van de Rijksdienst als Staatsbedrijf worden aangewezen.

Lid 2. Voor het beheer van Staatsbedrijven worden bij wet algemene regelen gesteld.

Lid 3. De wet, waarbij de aanwijzing geschiedt, kan aanvullingen of afwijkingen van de in het tweede lid bedoelde wet bevatten, die nodig zijn met het oog op de bijzondere aard van het Staatsbedrijf.”

Het daarmede samenhangende artikel 89 luidt:

„Inzake de Staatsbedrijven worden in de Rijksbegroting slechts artikelen opgenomen, die betrekking hebben op de uitkomsten van deze bedrijven, de verrekeningen en de kapitaalsverhouding met het Rijk”.

Er zijn thans vier staatsbedrijven, te weten het Staatsdrukkerij/uitgeverijbedrijf, het Staatsmuntbedrijf, het Staatsbedrijf der PTT en het Staatsvissershavenbedrijf. Voor het verzelfstandigen van het Kadaster tot een staatsbedrijf voer ik de volgende motieven aan:

- Gezien de aard van de taak van het Kadaster is het niet noodzakelijk, dat er een zeer directe beïnvloeding bestaat van de politieke en departementale leiding op de (uitvoerende) werkzaamheden van het Kadaster. Verzelfstandiging behoeft dus geen bezwaar te zijn en komt optimaal tegemoet aan de ontlasting van de politieke en departementale top, welke door de Commissie Vonhoff als hoogst noodzakelijk wordt geoordeeld.
- Dezelfde motieven die golden om bijvoorbeeld het Staatsvissershavenbedrijf als zodanig aan te wijzen [19], nl.:
 - a. Men wilde de boekhouding afzonderen en een meer commerciële basis geven, terwijl toch een verband met de begroting van de wetgever zou blijven bestaan.
 - b. Men beoogde een splitsing tussen exploitatiekosten en kapitaalsuitgaven.
 - c. Men wilde rente, pensioenpremies en dergelijke toerekenen aan de exploitatie.
 - d. Men wilde het Staatsvissershavenbedrijf enige zelfstandigheid geven in de exploitatie.
- Dit laatste wil ik ten aanzien van het Kadaster nog eens extra benadrukken. De Commissie Zelfbeheer [5] zegt, dat het noodzakelijk èn mogelijk is om bij de overheid tot bedrijfsvoeringsconcepten te komen die vergelijkbaar zijn met die van het bedrijfsleven. De dienstonderdelen moeten meer autonomie krijgen om intern het productieproces te sturen en te regelen. Meer bevoegdheden zijn dan nodig, vooral in de sfeer van personeel, organisatie en financiën. Dat is zo'n omvangrijk apparaat als het Kadaster op het lijf geschreven!
- Het zal nog lang duren voordat de collectieve uitgaven op een — economisch gezien — aanvaardbaar niveau zijn teruggebracht. De president van de Nederlandse Bank heeft er nog onlangs in zijn jaarverslag op gewezen, dat een structurele gezondmaking van de overheidsfinanciën strikt geboden blijft. Dat heeft tot gevolg dat de diensten die politiek weinig interessante beleidsvelden behartigen, een steeds grotere kans lopen om bij de departementale prioriteitsstelling te worden fijngemalen door de politiek gezien wèl interessante begrotingsposten. Het Kadaster begint dit zo langzamerhand (steeds meer) aan den lijve te ondervinden. In dat licht bezien kan een wat losser band met de politieke en ambtelijke top mijns inziens geen kwaad.
- Ook in Engeland wordt overwogen om van de Ordnance Survey een staatsbedrijf te maken, en zodoende een meer doelmatig economisch beleid te kunnen voeren. Ook prof. Boorsma stelt voor van het Kadaster een staatsbedrijf te maken [20].

Personele gevolgen

De grootste problemen bij privatisering betreffen de personele gevolgen.

Toevallig viel mijn oog op de Postbankwet van 1977 [21], die de herstructurering van de RPS en de PCGD in de Postbank zou moeten regelen. Daarbij kwam uiteraard aan de orde de rechtsvorm van de Postbank, waarbij het